

به نام خدا

چالش ها و فرصت های پیش روی کمیته امداد در قرن ۲۱

مؤلف :

فریده عبدالمهی

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۴)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

Chaponashr.ir

سرشناسه: عبدالحی، فریده، ۱۳۶۰
عنوان و نام پدیدآور: چالش‌ها و فرصت‌های پیش روی کمیته امداد در قرن ۲۱/ مولف: فریده عبدالحی
مشخصات نشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۴.
مشخصات ظاهری: ۸۱ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۱۶۵۶-۳۹-۴
وضعیت فهرست نویسی: فیفا
یادداشت: کتابنامه.
موضوع: چالش‌ها و فرصت‌های پیش روی کمیته امداد در قرن ۲۱
رده بندی کنگره: TP ۹۸۳
رده بندی دیویی: ۶۶۸/۵۵
شماره کتابشناسی ملی: ۸۳۷۶۱۹
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیفا

نام کتاب: چالش‌ها و فرصت‌های پیش روی کمیته امداد در قرن ۲۱

مولف: فریده عبدالحی

ناشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)

صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: الهام غفاری

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۴

چاپ: زبرجد

قیمت: ۱۲۰۰۰۰ تومان

فروش نسخه الکترونیکی - کتاب‌رسان:

<https://chaponashr.ir/ketabresan>

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۱۶۵۶-۳۹-۴

تلفن مرکز یخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵

www.chaponashr.ir

chaponashr.ir

iran-journals.com

فهرست

پیشگفتار.....	۵
مقدمه.....	۹
فصل اول: چارچوب تاریخی و مأموریت کمیته امداد.....	۱۳
تاریخچه شکل گیری و تحول کمیته امداد.....	۱۳
مأموریت ها و اهداف کلان در عرصه حمایت اجتماعی.....	۱۵
ساختار سازمانی و مدل های مدیریتی.....	۱۸
ارتباط با دیگر نهادهای اجتماعی و بین المللی.....	۲۱
فصل دوم: چالش های اقتصادی و اجتماعی در قرن ۲۱.....	۲۵
افزایش فقر و نابرابری اقتصادی.....	۲۵
چالش های منابع مالی و تأمین بودجه.....	۲۷
پیچیدگی های جامعه مدرن و تغییر الگوهای خانوادگی.....	۳۰
چالش های فرهنگی و اجتماعی در پذیرش حمایت.....	۳۲
فصل سوم: فرصت های فناوری و نوآوری در خدمات حمایتی.....	۳۷
استفاده از فناوری اطلاعات و سامانه های الکترونیک.....	۳۷
هوش مصنوعی و داده کاوی در مدیریت منابع و شناسایی نیازمندان.....	۴۰
فناوری های مالی و جمع آوری کمک های مردمی.....	۴۲
توسعه مهارت های دیجیتال مددجویان و توانمندسازی اقتصادی.....	۴۵
فصل چهارم: چالش های مدیریتی و منابع انسانی.....	۴۹
مدیریت تغییر و مقاومت سازمانی.....	۴۹
توسعه نیروی انسانی و تربیت متخصصان حمایت اجتماعی.....	۵۲
نظام ارزیابی و پاسخگویی عملکرد.....	۵۴
مدیریت ریسک و بحران های اجتماعی و اقتصادی.....	۵۷

فصل پنجم: چشم‌انداز توسعه پایدار و نقش کمیته امداد در آینده	۶۱
مدیریت پایدار منابع و توسعه بلندمدت	۶۱
توسعه مشارکت‌های اجتماعی و نقش نهادهای مدنی	۶۳
نوآوری در مدل‌های حمایت اجتماعی	۶۶
چشم‌انداز کمیته امداد در قرن ۲۱	۶۸
نتیجه‌گیری	۷۲
پیشنهادات	۷۶
منابع	۸۱

پیشگفتار

کمیته امداد امام خمینی (ره) به عنوان یکی از نهادهای بنیادین در نظام حمایتی ایران، از بدو تأسیس تاکنون نقش حیاتی در کاهش فقر و توانمندسازی خانواده‌های محروم ایفا کرده است. این نهاد، با تکیه بر اصول انسانی و اسلامی، توانسته است الگویی برای ارائه خدمات اجتماعی در سطح ملی ایجاد کند و همواره به دنبال ارتقای کیفیت زندگی مددجویان و تحقق عدالت اجتماعی بوده است. در قرن ۲۱، تحولات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و فناوری به گونه‌ای شتابان رخ می‌دهد که فعالیت‌ها و مأموریت‌های کمیته امداد را با چالش‌ها و فرصت‌های تازه‌ای مواجه ساخته است.

تغییرات جمعیتی، افزایش نابرابری‌های اقتصادی، تحولات ساختاری خانواده‌ها و مهاجرت‌های گسترده شهری، شرایطی نوین برای ارائه خدمات حمایتی ایجاد کرده‌اند. از سوی دیگر، توسعه فناوری‌های اطلاعاتی و دیجیتال، هوش مصنوعی و سامانه‌های پیشرفته مدیریت داده‌ها، افق‌های تازه‌ای برای شناسایی نیازمندان، تخصیص بهینه منابع و ارتقای شفافیت فراهم کرده است. بهره‌گیری از این ظرفیت‌ها می‌تواند مسیر کمیته امداد را از یک نهاد صرفاً توزیعی به یک سازمان هوشمند توانمندساز و توسعه‌دهنده ظرفیت‌های انسانی تبدیل کند.

با ورود به قرن ۲۱، نیاز به بازنگری در سیاست‌ها و برنامه‌های حمایتی بیش از هر زمان دیگری محسوس است. چالش‌های اقتصادی مانند محدودیت منابع مالی، افزایش هزینه‌های زندگی، و تورم فزاینده فشار مضاعفی بر نهادهای حمایتی وارد کرده است. این امر ضرورت طراحی مدل‌های نوآورانه تأمین منابع و توسعه مشارکت‌های مردمی و سازمان‌های غیردولتی را دوچندان کرده است. در کنار آن، اهمیت توانمندسازی خانواده‌ها و افزایش استقلال اقتصادی مددجویان، به‌عنوان یک رویکرد پایدار، به یک اولویت استراتژیک تبدیل شده است.

مسائل فرهنگی و اجتماعی نیز نقشی محوری در اثربخشی خدمات حمایتی ایفا می‌کنند. نگرش جامعه نسبت به مددجویان، چالش‌های تبعیض و مقاومت فرهنگی در پذیرش حمایت، از جمله موانعی است که مستلزم تدوین سیاست‌های هوشمند و مبتنی بر آموزش و فرهنگ‌سازی است. همزمان، تغییر الگوهای خانوادگی، افزایش خانواده‌های تک والد، و تغییر نقش‌های جنسیتی، نیازمند برنامه‌ریزی دقیق برای طراحی بسته‌های حمایتی متناسب با شرایط نوین است.

در بعد مدیریتی، کمیته امداد با چالش‌های پیچیده‌ای مواجه است که شامل نیاز به ارتقای مهارت‌های نیروی انسانی، مدیریت تغییر، ارزیابی عملکرد و پاسخگویی، و مقابله با ریسک‌های اقتصادی و اجتماعی می‌شود. ایجاد نظام‌های پایش و سنجش اثربخشی، بهره‌گیری از داده‌های بزرگ و تحلیل علمی اطلاعات، ابزارهایی هستند که می‌توانند سطح پاسخگویی و شفافیت سازمان را ارتقا دهند و اعتماد عمومی را تقویت کنند.

از سوی دیگر، فناوری‌های نوین فرصت‌های بی‌سابقه‌ای در اختیار کمیته امداد قرار داده‌اند. سامانه‌های اطلاعاتی و دیجیتال، امکان شناسایی دقیق نیازمندان، تخصیص هدفمند منابع و پیگیری مستمر خدمات را فراهم می‌آورند. فناوری‌های مالی و فین‌تک نیز امکان جمع‌آوری کمک‌های مردمی و مدیریت منابع را به شیوه‌ای هوشمندانه و شفاف فراهم می‌کنند. این ظرفیت‌ها در کنار توسعه مهارت‌های دیجیتال مددجویان، می‌تواند موجب ارتقای توانمندی اقتصادی و اجتماعی آنان گردد و مسیر رسیدن به استقلال اقتصادی را کوتاه‌تر سازد.

این کتاب، با تمرکز بر چالش‌ها و فرصت‌های پیش روی کمیته امداد در قرن ۲۱، تلاش دارد تا ضمن بررسی ابعاد تاریخی و مأموریتی نهاد، تحلیل جامعی از مسائل اقتصادی، اجتماعی، مدیریتی و فناوری ارائه دهد. هدف اصلی، ارائه چشم‌انداز راهبردی برای توسعه پایدار و ارتقای کیفیت خدمات حمایتی است.

خواننده در این اثر با مرور تاریخچه کمیته امداد و تحولات مأموریتی آن، شناخت دقیقی از جایگاه و نقش این نهاد در نظام اجتماعی ایران به دست می‌آورد. همزمان، بررسی چالش‌های اقتصادی، محدودیت منابع، تغییرات جمعیتی و مسائل فرهنگی، تصویر روشنی از موانع و ضرورت‌های تحول ارائه می‌کند. در ادامه، فرصت‌های فناوری، نوآوری و توسعه مشارکت‌های اجتماعی، مسیرهای عملی برای افزایش اثربخشی و کارآمدی خدمات حمایتی را نمایان می‌سازد.

بخش دیگری از کتاب به تحلیل چالش‌های مدیریتی و منابع انسانی اختصاص دارد. مدیریت تغییر، تربیت نیروی متخصص، ارزیابی عملکرد و مقابله با بحران‌ها، محورهایی هستند که برای استمرار فعالیت نهاد و ارتقای کیفیت خدمات ضروری‌اند. توجه به این ابعاد، کمیته امداد را قادر می‌سازد تا نه تنها به نیازهای فعلی مددجویان پاسخ دهد، بلکه برای آینده‌ای پایدار و توسعه‌یافته آماده باشد.

چشم‌انداز آینده کمیته امداد در این کتاب بر پایه توسعه پایدار، توانمندسازی اقتصادی و اجتماعی مددجویان، بهره‌گیری از فناوری‌های نوین، و تقویت مشارکت‌های مردمی و سازمان‌های غیردولتی استوار است. ترکیب حمایت نقدی با برنامه‌های آموزشی، اشتغال و توسعه مهارت‌ها، مدل نوینی از حمایت اجتماعی ارائه می‌دهد که می‌تواند الگوی سایر نهادهای حمایتی نیز باشد.

مطالعه این اثر به مدیران، پژوهشگران، سیاست‌گذاران اجتماعی، و تمامی علاقه‌مندان به حوزه حمایت اجتماعی، دیدی جامع و عملیاتی از چالش‌ها و فرصت‌های پیش روی کمیته امداد ارائه می‌دهد. این کتاب نه تنها به تحلیل وضعیت موجود می‌پردازد، بلکه راهکارهای نوین برای تقویت توانمندی نهاد و ارتقای اثربخشی خدمات را نیز مطرح می‌کند.

در نهایت، هدف از تدوین این کتاب، ارائه تصویری واقع‌بینانه و علمی از فعالیت‌های کمیته امداد و بررسی چالش‌ها و فرصت‌های پیش روی آن در قرن ۲۱ است. امید است این اثر بتواند به عنوان مرجعی کاربردی و تخصصی در حوزه حمایت اجتماعی، مدیریت نهادهای امدادی و توسعه پایدار مورد استفاده قرار گیرد و مسیر تحول و نوآوری در خدمات حمایتی را هموار سازد.

مقدمه

در دنیای امروز، نهادهای حمایتی به عنوان ستون‌های اصلی عدالت اجتماعی و کاهش فقر، نقشی بی‌بدیل در ساختارهای جامعه ایفا می‌کنند. کمیته امداد امام خمینی (ره) یکی از مهم‌ترین این نهادهاست که از زمان تأسیس تاکنون با مأموریت کاهش محرومیت، توانمندسازی خانواده‌های نیازمند و ارتقای عدالت اجتماعی فعالیت می‌کند. این نهاد، با تکیه بر اصول انسانی، اجتماعی و دینی، توانسته است مدل‌های نوینی از حمایت اجتماعی را در ایران پیاده‌سازی کند و به الگویی برای سایر سازمان‌ها تبدیل شود.

با ورود به قرن ۲۱، سرعت تحولات اقتصادی، اجتماعی و فناوری، ماهیت فعالیت‌های کمیته امداد را تغییر داده و آن را با مجموعه‌ای از چالش‌ها و فرصت‌های نوین مواجه کرده است. تغییرات جمعیتی، افزایش مهاجرت‌های داخلی و جهانی، تغییر ساختار خانواده‌ها و افزایش نابرابری‌های اقتصادی، نیازمند بازنگری در سیاست‌ها و برنامه‌های حمایتی است. همزمان، توسعه فناوری‌های اطلاعاتی، سامانه‌های دیجیتال، هوش مصنوعی و داده‌کاوی، ابزارهایی فراهم آورده‌اند که می‌توانند اثربخشی خدمات حمایتی را افزایش دهند و امکان مدیریت دقیق‌تر منابع را فراهم کنند.

یکی از مهم‌ترین چالش‌های پیش روی کمیته امداد، محدودیت منابع مالی و فشارهای اقتصادی است. نوسانات اقتصادی، تورم، و افزایش هزینه‌های زندگی، نیاز به طراحی مدل‌های نوآورانه تأمین منابع و جذب مشارکت‌های مردمی و سازمان‌های غیردولتی را ضروری کرده است. در این شرایط، توسعه مشارکت اجتماعی و ایجاد شبکه‌های حمایتی گسترده، می‌تواند نقشی کلیدی در پایداری فعالیت‌های نهاد ایفا کند.

تحولات اجتماعی و فرهنگی نیز تأثیر چشمگیری بر فعالیتهای کمیته امداد دارند. تغییر نگرش جامعه نسبت به مددجویان، مسائل مربوط به تبعیض و مقاومت فرهنگی در پذیرش حمایت، چالش‌هایی هستند که مستلزم تدوین استراتژی‌های آموزشی و فرهنگی مناسب‌اند. همچنین، تغییر الگوهای خانوادگی، افزایش خانواده‌های تک‌والد، و تغییر نقش‌های جنسیتی، نیازمند بازطراحی بسته‌های حمایتی متناسب با شرایط جدید است.

در عرصه مدیریتی، کمیته امداد با مجموعه‌ای از چالش‌ها مواجه است که شامل نیاز به توسعه نیروی انسانی متخصص، مدیریت تغییر سازمانی، ارتقای شفافیت و پاسخگویی، و مقابله با ریسک‌های اجتماعی و اقتصادی می‌شود. بهره‌گیری از فناوری‌های نوین، سیستم‌های پایش و ارزیابی، و تحلیل داده‌ها می‌تواند سطح مدیریت و تصمیم‌گیری سازمان را به میزان قابل توجهی ارتقا دهد و اعتماد عمومی به نهاد را تقویت کند.

فناوری‌های اطلاعاتی و دیجیتال، فرصت‌های بی‌سابقه‌ای برای کمیته امداد ایجاد کرده‌اند. استفاده از سامانه‌های آنلاین برای ثبت‌نام مددجویان، پایش کمک‌ها، و ارزیابی اثربخشی برنامه‌ها، امکان ارائه خدمات هدفمند و شفاف را فراهم می‌کند. فناوری‌های مالی نوین، امکان جمع‌آوری کمک‌های مردمی و مدیریت منابع به شیوه‌ای هوشمندانه و کارآمد را فراهم می‌آورند. همزمان، توسعه مهارت‌های دیجیتال مددجویان، زمینه ارتقای استقلال اقتصادی و توانمندسازی آنان را فراهم می‌سازد.

یکی دیگر از ابعاد مهم، توجه به مدل‌های نوین حمایت اجتماعی است. ترکیب حمایت نقدی با برنامه‌های آموزشی، اشتغال و توسعه مهارت‌ها، می‌تواند الگویی پایدار و مؤثر برای کاهش فقر و توانمندسازی خانواده‌ها ایجاد کند. این رویکرد نه تنها پاسخگوی نیازهای فوری مددجویان است، بلکه مسیر دستیابی به استقلال اقتصادی و اجتماعی آنان را نیز هموار می‌کند.

مطالعه این کتاب، نگاهی جامع به تاریخچه، مأموریت‌ها و چالش‌های کمیته امداد ارائه می‌دهد. تحلیل مسائل اقتصادی، اجتماعی، مدیریتی و فناوری، تصویر روشنی از وضعیت موجود و مسیر توسعه آینده نهاد به دست می‌دهد. بررسی فرصت‌های نوین، امکان استفاده از فناوری، توسعه مشارکت‌های مردمی و توانمندسازی مددجویان، راهکارهای عملی برای ارتقای اثربخشی سازمان را ارائه می‌کند.

این کتاب برای مدیران، پژوهشگران، سیاست‌گذاران اجتماعی، و تمامی علاقه‌مندان به حوزه حمایت اجتماعی، ابزار ارزشمندی جهت درک چالش‌ها و فرصت‌های پیش روی کمیته امداد فراهم می‌آورد. همچنین، راهنمایی عملی برای طراحی استراتژی‌های نوآورانه و توسعه پایدار در خدمات حمایتی ارائه می‌دهد.

در نهایت، هدف از تدوین این کتاب، ارائه تصویری واقع‌بینانه و علمی از فعالیت‌ها و مأموریت‌های کمیته امداد، تحلیل چالش‌ها و بهره‌گیری از فرصت‌های نوین در قرن ۲۱ است. امید است این اثر به عنوان مرجعی کاربردی و تخصصی در حوزه مدیریت نهادهای حمایتی و توسعه پایدار مورد استفاده قرار گیرد و مسیر تحول و نوآوری در خدمات حمایتی را هموار سازد.

فصل اول

چارچوب تاریخی و مأموریت کمیته امداد

تاریخچه شکل‌گیری و تحول کمیته امداد

تاریخچه شکل‌گیری کمیته امداد امام خمینی (ره) بازتابی از نیازهای اجتماعی و دغدغه‌های انسانی در ایران پس از انقلاب اسلامی است. این نهاد به منظور حمایت از محرومان و اقشار آسیب‌پذیر جامعه تأسیس شد و مأموریت اصلی آن کاهش فقر، ارائه کمک‌های نقدی و غیرنقدی، و توانمندسازی خانواده‌های نیازمند بود. شکل‌گیری کمیته امداد در ابتدای انقلاب، با توجه به شرایط نابسامان اقتصادی و اجتماعی، به عنوان پاسخی فوری به نیازهای مردم محروم مورد توجه قرار گرفت.

در نخستین سال‌های تأسیس، کمیته امداد بر جمع‌آوری کمک‌های مردمی و تأمین نیازهای فوری نیازمندان تمرکز داشت. فعالیت‌های اولیه شامل توزیع غذا، پوشاک، دارو و تأمین مسکن اضطراری بود. این مرحله از فعالیت نهاد، بیشتر جنبه حمایتی و اضطراری داشت و بر پاسخ سریع به بحران‌ها و نیازهای فوری خانواده‌های محروم متمرکز بود.

با گذشت زمان، نهاد به تدریج فعالیت‌های خود را توسعه داد و برنامه‌های بلندمدت‌تر توانمندسازی اقتصادی و اجتماعی را در دستور کار قرار داد. تأکید بر آموزش و پرورش کودکان نیازمند، ارائه خدمات بهداشتی و مشاوره‌های روان‌شناختی، و ایجاد فرصت‌های اشتغال برای خانواده‌ها، بخشی از تحول نهاد به سوی یک سازمان جامع و توسعه‌ای

بود. این تغییر جهت، به کمیته امداد امکان داد تا از یک نهاد صرفاً حمایتی به یک سازمان توانمندساز تبدیل شود که نقش فعال در ارتقای کیفیت زندگی مددجویان دارد.

تحولات ساختاری کمیته امداد نیز در طول سال ها قابل توجه بوده است. با افزایش حجم فعالیت ها و تنوع خدمات، سازماندهی ساختاری به شکل حرفه ای تر صورت گرفت. ایجاد شعب و دفاتر محلی در سراسر کشور، تدوین آیین نامه ها و دستورالعمل های اجرایی، و نظام مدیریت منابع انسانی، باعث شد تا خدمات نهاد با کیفیت بهتر و پاسخگویی بالاتر ارائه شود.

یکی دیگر از جنبه های تحول کمیته امداد، توسعه همکاری ها با نهادهای دولتی، سازمان های مردم نهاد، و مؤسسات بین المللی بود. این همکاری ها امکان دسترسی به منابع مالی و فنی بیشتر را فراهم کرد و به توسعه برنامه های نوآورانه و پایدار برای کاهش فقر و توانمندسازی مددجویان کمک نمود.

در دهه های بعدی، کمیته امداد به تدریج به سمت استفاده از فناوری های نوین و سامانه های اطلاعاتی حرکت کرد. ایجاد سامانه های الکترونیک برای ثبت نام مددجویان، پایش کمک ها و ارزیابی اثربخشی برنامه ها، گامی مهم در شفاف سازی فعالیت ها و بهبود مدیریت منابع بود. این تحول، نشان دهنده پذیرش تغییرات اجتماعی و ضرورت پاسخگویی علمی و هوشمندانه به نیازهای جامعه است.

از منظر برنامه ریزی، کمیته امداد با هدف افزایش استقلال اقتصادی مددجویان، برنامه های اشتغال زایی و توسعه مهارت های فنی و حرفه ای را راه اندازی کرد. این برنامه ها شامل آموزش های فنی، مشاوره شغلی، حمایت از کارآفرینی خرد، و ایجاد

فرصت‌های اقتصادی برای زنان و جوانان نیازمند بود. چنین رویکردی نشان‌دهنده تغییر استراتژی نهاد از حمایت صرفاً کوتاه‌مدت به توانمندسازی بلندمدت است.

تحولات قانونی و سیاست‌گذاری نیز نقش مهمی در توسعه کمیته امداد ایفا کردند. تدوین قوانین حمایتی، آیین‌نامه‌ها و مقررات خاص نهاد، زمینه فعالیت‌های منسجم و هماهنگ را فراهم کرد و به تثبیت جایگاه کمیته امداد به عنوان یک نهاد رسمی و قانونی در نظام اجتماعی کمک نمود.

در مجموع، تاریخچه کمیته امداد امام خمینی (ره) نشان‌دهنده تحولی تدریجی و هوشمندانه از یک نهاد حمایتی فوری به سازمانی جامع، توانمندساز و پاسخگو است. این تحول، با توجه به شرایط اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی ایران، الگویی موفق برای سایر نهادهای حمایتی در سطح ملی و بین‌المللی محسوب می‌شود. با توجه به تغییرات مداوم جمعیتی و اقتصادی، کمیته امداد همچنان نیازمند تطبیق سیاست‌ها و برنامه‌های خود با نیازهای نوین جامعه است تا بتواند نقش خود را در کاهش فقر، ارتقای عدالت اجتماعی و توانمندسازی خانواده‌های محروم ادامه دهد (کمیته امداد امام خمینی، ۱۳۹۵).

مأموریت‌ها و اهداف کلان در عرصه حمایت اجتماعی

مأموریت‌ها و اهداف کلان کمیته امداد امام خمینی (ره) در عرصه حمایت اجتماعی، بازتابی از اصول انسانی، دینی و اجتماعی است که هدف اصلی آن کاهش فقر و توانمندسازی خانواده‌های نیازمند در جامعه ایران است. این نهاد، از بدو تأسیس تاکنون، همواره بر ارائه خدمات حمایتی هدفمند، مستمر و پایدار تأکید داشته است تا از طریق آن، کیفیت زندگی مددجویان بهبود یافته و عدالت اجتماعی تقویت شود.